

МОДИФІКАЦІЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ЗА УМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Визначено сутність і роль економічної конкуренції на сучасному етапі економічного розвитку. Проаналізовано адвокатування конкуренції в реалізації загальноекономічної політики держави, обґрунтовано механізми та інструменти застосування у міжнародній практиці захисту конкуренції та на основі аналізу доведено її об'єктивну необхідність у сучасній економіці української держави.

Ключові слова: конкуренція, монополія, конкурентне середовище, конкурентна політика, адвокатування конкуренції, культура конкуренції.

T. A. SHCHERBAKOVA,

Assoc. Professor of the Chair of Economic Theory and Competition Policy

A MODIFICATION OF THE COMPETITION POLICY UNDER CONDITIONS OF A TRANSFORMATION OF ECONOMIC RELATIONS

The essence and the role of economic competition on the modern stage of the economic development are determined. The competition advocacy in a realization of state's general economic policy is analyzed, the mechanisms and the tools for the application of a competition protection in the international practice are substantiated, and its objective necessity for the modern economy of the Ukrainian state is determined on the basis of the analysis.

Keywords: competition, monopoly, competitive medium, competition policy, competition advocacy, competition culture.

Постановка проблеми. Ефективна реалізація конкурентної політики сприяє створенню належних засад для функціонування соціально орієнтованої економіки, громадянського суспільства та правової держави, здатної забезпечити конституційні права і свободи людини. Проведення дійової конкурентної політики не можливе без активного використання досягнень світової економічної науки та міжнародного досвіду. Слід також розуміти, що економічна конкуренція не обмежується сферою суто економічних відносин, оскільки слугує одночасно запорукою утвердження та зміцнення загальнодемократичних цінностей. Пропаганда конкуренції та поширення знань сприяють створенню рівних умов для всіх учасників ринку, формуванню суспільної свідомості на користь розвитку добропорядних економічних відносин, які є найважливішими компонентами державної конкурентної політики. Важливого значення набуває процес адвокатування конкуренції, який є одним із сучасних напрямів конкурентної політики, що охоплює діяльність анти-монопольних органів, спрямовану на роз'яснення позитивної ролі конкуренції,

Щербакова Таміла Анатоліївна (Shcherbakova Tamila Anatoliivna) – e-mail: tsherbakova@ukr.net.

формування культури конкурентних відносин у суспільстві. Розвиток міжнародних економічних відносин і Угода про асоціацію між Україною та ЄС підвищують актуальність і значущість вивчення основ міжнародної системи захисту конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи конкуренції, її сучасні форми, міжнародне конкурентне середовище, аналіз причин і умов виникнення конкурентних переваг, а також проблеми забезпечення високої конкурентоспроможності окремих країн та пошук ними новітніх форм її досягнення — дуже популярні теми на багатьох міжнародних форумах. Вони висвітлюються в публікаціях ОЕСР, ЮНКТАД, АТЕС, Асоціації держав Південно-Східної Азії та Міжнародної мережі з питань конкуренції (ММК). В Україні питання конкурентної політики та адвокатування конкуренції розглядали у своїх наукових працях такі вчені, як О. Бакалінська [1], З. Борисенко [2], О. Єлець [3], О. Вознюк, В. Геєць, Л. Головка [4], Б. Кваснюк, В. Лагутін [4], Ю. Уманців [5], Г. Філюк [6] та інші. Проте питання вдосконалення конкурентної політики України, покращення конкурентного середовища в державі залишаються актуальними і потребують детальнішого дослідження.

Отже, **мета статті** — комплексно розглянути та обґрунтувати пріоритетні напрями реалізації конкурентної політики, механізми та інструменти адвокатування конкуренції в міжнародній практиці, виявити найбільш притаманні їй форми та запропонувати засоби для створення цивілізованого конкурентного середовища.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку суспільства сприяє вдосконаленню ринкових відносин, які відбуваються в умовах суперництва. Конкуренція завжди була рушійною силою та невід'ємним атрибутом ринкової економіки. Але сьогодні більшість дослідників ринку вважають, що від досконалої конкуренції майже нічого не залишилось. Існує думка, що конкуренція змушує суб'єктів підприємницької діяльності не зупинятися на досягнутому, а постійно самовдосконалюватися, прагнути до зменшення витрат та збільшення прибутку за рахунок інновацій, розширення масштабів виробничої діяльності, зростання продуктивності праці та вдосконалення форм організації виробничого процесу. О. Єлець та Є. Богдан зазначають, що сучасне наукове дослідження економічної конкуренції має свої особливості: цивілізований характер боротьби на основі змагання суб'єктів господарювання, управління власними конкурентними перевагами, схожу мету, заради досягнення якої виникає суперництво, обмеженість можливостей кожної з конкуруючих сторін впливати на умови товарообороту на ринку в результаті самостійних дій інших сторін [3].

Сьогодні конкуренція із сфери виробництва переміщується у сферу наукових і дослідно-конструкторських робіт, інформатики. Головними джерелами конкурентних переваг окремих підприємств стали здатність до нововведень, а на макроекономічному рівні — стимул до інвестування в інноваційний розвиток. Нові техніка і технологія запроваджуються для того, щоб скоротити час, потрібний для розробки нової продукції, поліпшити її якість, підвищити гнучкість виробництва. Тому на виробництві дедалі більшого значення набувають підвищення якості продукції, розширення сервісного обслуговування, надання додаткових послуг споживачам. "Конкуренція на основі якості — це більш високий її рівень, оскільки комбінації споживної вартості в товарі є більш різноманітними, на відміну від варіації його вартості" [7, с. 360].

Переважаю конкурентне середовище – це бажане співвідношення конкурентних і монополюючих сил. Однак, поряд із змінами, що відбуваються під впливом конкуренції, у другій половині ХХ ст. сформувалася тенденція до посилення монополізації ринку. Великі господарські об'єднання стають легальними монополіями, використовуючи протягом певного часу патентне право для оновлення технології. Як зазначають С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі, "...уряди більшості країн з метою прискорення технічного прогресу надають винахідникам права на тимчасові монополії. У Сполучених Штатах патенти забезпечують монополні права протягом 17 років... Закони, що охороняють професійні секрети, іноді дають поштовх до розвитку навіть монополіям- "довгожителю" [8, с. 207]. В Японії у 1950-х роках було скасовано статті про розукрупнення корпорацій, у багатьох галузях дозволили створювати антикризові картелі, зняли обмеження на володіння акціями конкуруючих компаній.

Для досягнення світових критеріїв економічної ефективності прискорюється поширення процесів злиттів і поглинань у Європі. Навіть наймогутніші європейські фірми втрачають свої конкурентні переваги у змаганні з процвітаючими азіатськими та американськими конкурентами, що поглинають світовий ринок. Східноєвропейські країни в останні роки відчутно послабили зусилля щодо розвитку конкурентного середовища, віддаючи перевагу великим компаніям, можливостям зростання виробництва за рахунок "економії від масштабу" та концентрації інвестицій. Так, у Польщі парламент підвищив критерій визначення "монополюючого становища" з 20% до 40% обсягів продажів у галузі. У більшості східноєвропейських країн здійснюють нагляд за ринком не стільки щодо частки компанії в галузевому виробництві та збуті, скільки щодо наявності "монополістичної поведінки", тобто завищення цін, зниження якості продукції, створення незаконних перешкод для входу нових конкурентів на ринок тощо [9, с. 113]. Саме такий підхід і відповідає сучасній світовій практиці, конкурентна стратегія здійснюється з урахуванням економічної ефективності та доцільності.

І хоча більшість науковців виступають проти монополізації ринків, у сучасній науці є дослідження, які свідчать на користь монополізму. Зокрема, у 2014 р. французький економіст Ж. Тіроль здобув Нобелівську премію в галузі економіки "за аналіз ринкової влади та регулювання". Премії удостоєні його праці, присвячені проблемам домінування на певних конкретних ринках товарів і послуг найбільших компаній або монополій, а також методам оптимального державного регулювання таких ринків. Науковець теоретично обгрунтував, що традиційні методи стримування на монополюючих ринках – обмеження цін та заборона співпраці між конкурентами – можуть бути ефективними за певних умов, однак у разі інших обставин вони можуть завдати більше шкоди, ніж принести користі. Так, примусове обмеження цін далеко не завжди перешкоджає отриманню надприбутків, а кооперація великих компаній є шкідливою для ринку, коли йдеться про встановлення цін, але корисною для створення, наприклад, патентних пулів. У своєму дослідженні науковець заступився за монополію. Ж. Тіроль наголосив, що на сучасному етапі, особливо в технологічних галузях, фірми, які уникали конкуренції, досягали більшого успіху, ніж ті, що конкурували між собою. Водночас відомий венчурний підприємець П. Тіль у своїй книзі "Від нуля до одиниці" стверджує, що монополії рухають прогрес, оскільки протягом десятиліть отримують великі доходи, що стимулює їх до інноваційної практики. Монополії дозволяють фірмам

будувати довгострокові плани та фінансувати амбітні дослідницькі проекти, про які компанії на конкурентних ринках не можуть і мріяти через об'єктивні причини — занадто багато ресурсів, часу та сил іде на те, щоб вижити в конкурентній боротьбі [10].

Отже, для сучасного періоду характерним є незвичайний синтез конкуренції та монополії. Конкурентна політика, яку проводили країни в минулому столітті, потребує модифікації. Привернення уваги суспільства до конкретних справ, що розглядаються конкурентними відомствами, дозволить краще втілювати в життя принципи конкуренції. Це дасть можливість усвідомити переваги та конкретні вигоди від добросовісної конкуренції серед суб'єктів господарювання, сприятиме підвищенню поінформованості про правильне застосування антимонопольного законодавства.

В Україні з перших років незалежності конкурентну політику віднесено до пріоритетних напрямів державотворення. Вітчизняні науковці по-різному трактують поняття конкурентної політики. Так, Ю. Уманців зазначає, що конкурентна політика — це система державних заходів правового, економічного та організаційно-адміністративного характеру, які спрямовані на формування конкурентного середовища, захист і підтримку конкуренції та боротьбу із зловживаннями монопольним становищем в економіці [5, с. 193].

З. Борисенко визначає конкурентну політику як комплекс заходів, спрямованих на створення та захист конкурентного середовища, здійснення профілактики та безпосереднє припинення порушень антимонопольного законодавства, сприяння розвитку добросовісної конкуренції [1, с. 7; 2, с. 58].

Найбільш ґрунтовним є визначення, яке пропонує колектив авторів: конкурентна політика — це діяльність держави щодо створення та розвитку конкурентного середовища, регулювання конкурентних відносин і конкурентного процесу з метою підтримки та заохочення економічної конкуренції, боротьби з негативними наслідками монополізму, захисту законних інтересів підприємців і споживачів, сприяння розвитку цивілізованих ринкових відносин, створення конкурентоспроможного вітчизняного виробництва [1, с. 193].

Таким чином, вирішальним завданням конкурентної політики є створення рівних умов для всіх суб'єктів господарювання у здійсненні підприємницької діяльності, а головною метою — забезпечення конкурентного середовища.

У сучасних умовах економічного розвитку забезпечення виконання завдань конкурентної політики — це переважно заходи, спрямовані на попередження антиконкурентних дій, і методу переконання в даному контексті належить важлива роль. Ідеться про новий напрям конкурентної політики, що був сформований наприкінці ХХ ст., — адвокатування конкуренції. Це не боротьба з монополіями чи зловживаннями на ринку, з проявами недобросовісної конкуренції, а профілактичні, попереджувальні дії конкурентних відомств, спрямовані на популяризацію знань і переваг конкуренції, формування проконкурентної культури суспільства.

Про важливість адвокатування конкуренції свідчить значна увага міжнародних організацій до його інтенсивного розвитку. Зокрема, у цьому аспекті активно працює ММК. Це одна з організацій, створених для втілення правил та засад економічної конкуренції на міжнародному рівні, єдиний міжнародний інститут, сфера діяльності якого полягає виключно в правозастосуванні конкурентних правил.

Усвідомлюючи важливість розвитку конкуренції, ММК сформувала Робочу групу з питань адвокатування конкуренції, яка визначила, що “адвокатування конкуренції – це набір видів діяльності антимонопольних органів, спрямованих на зміцнення конкурентного середовища, які здійснюються конкурентним відомством з метою сприяння розвитку конкуренції в економічній діяльності шляхом використання не примусових механізмів, а здебільшого за допомогою взаємодії з іншими державними суб’єктами і розширення знань щодо переваг конкуренції” [11]. Результатом роботи групи став цілісний документ “Інструментарій з питань адвокатування”. За результатами його застосування більшість конкурентних відомств повідомила, що ефект від впровадження даного документа перевершив їх сподівання. У 2010–2011 рр. інструментарій було оновлено (рис. 1), доповнено прикладами останніх спроб з адвокатування конкуренції та їх адаптації для практичного застосування членами ММК.

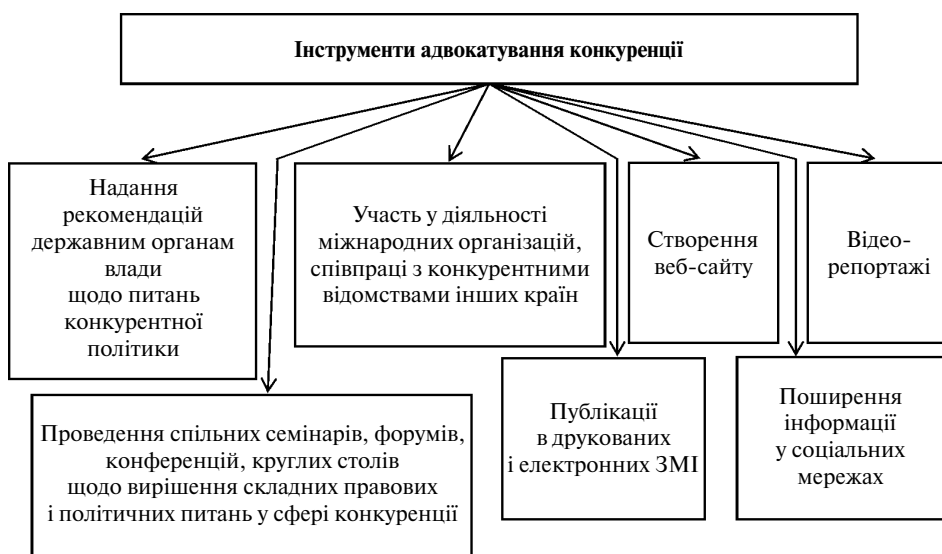

Рис. 1. Інструменти адвокатування конкуренції

Advocacy Toolkit Part I: Advocacy process and tools [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc745.pdf>.

Серед зазначених інструментів надзвичайно важливим є проведення громадських заходів (круглих столів, конференцій тощо), використання інтернет-ресурсу. Сьогодні інформаційні технології з річним оборотом у 2000 млрд. євро є одним з головних напрямів економічної діяльності, що забезпечує робочі місця для 12 млн. осіб у Європі. Урядом ЄС розробляється та реалізується програма технологій інформаційного суспільства (ТІС), яка спрямована на розбудову інформаційного суспільства в Європі. В ТІС основними є документи Лісабонського (2000 р.) і Стокгольмського (2001 р.) самітів ЄС, а також план реалізації програми “Електронна Європа” (e-Європа).

Більшість урядів розглядає впровадження інформаційно-комунікаційних технологій як критично важливий фактор економічного розвитку. США, Канада, Великобританія, Росія, Китай, Індія, Японія тощо запровадили відповідні програми (зокрема, в США працює “Національна інформаційна інфраструктура”, Великобританії – “Інформаційна магістраль”, Росії – “Електронна Росія”, Японії –

“Інформаційна інфраструктура”), які є найвпливовішими в сучасному інформаційному просторі й водночас слугують елементом механізму державного регулювання.

Інтерес становить досвід популяризації знань про конкуренцію у США. Так, Федеральна комісія з торгівлі Америки (FTC) опублікувала на своєму веб-сайті (в частині, присвяченій батькам і вчителям) серії інтерактивних ілюстрованих діалогів для дітей старшого віку, які пояснюють та ілюструють реальні ситуації застосування принципів захисту конкуренції та споживачів через “подорожі до торгового центру”. У відео були розглянуті такі теми: оголошення (реклама, що вводить в оману, рекламні переваги); безпека (онлайн-безпека, ідентичність крадіжки, особиста інформація, захист персональних даних); моделювання шахрайства; оманливі лотереї та конкурси; змагання попиту та пропозиції; історія конкурентного права США; злиття тощо *. У свою чергу, японське конкурентне агентство створило 20-хвилинний фільм, в якому пояснюються юридичні терміни, пов’язаних із захистом конкуренції і порушень норм законодавчого права, передбачених спеціальним законом про конкуренцію. Крім того, обговорюються структура агентства і порядок розслідування, а також санкції та звільнення від відповідальності за участь у картелях (програма “Ліненсі”).

Цікавим є досвід Польського антимонопольного відомства у сфері адвокатування конкуренції на основі використання сучасних інформаційних технологій. У 2009 р. польське конкурентне агентство запустило пропагандистську кампанію конкуренції, в межах якої на 20 найбільших національних і місцевих ТВ і радіоканалах транслювалась реклама під назвою “The Joke”. Вона була створена відомим польським аніматором і спрямована проти незаконної фіксації цін: як можна уникнути серйозних санкцій шляхом застосування в рамках програми пом’якшення відповідальності. Після гучного успіху було підготовлено спеціальний відеоролик для школярів і студентів про роль і принципи конкуренції, який демонструється у вільному доступі в Інтернеті на сайті “YouTube”. Крім того, розробляються та поширюються відповідні комікси та цілий ряд рекламних роликів.

Проводиться активна політика відкритості в Інтернеті та у Великобританії. За допомогою відеохостингу “YouTube” у червні 2011 р. Управління сумлінної торгівлі Великобританії (OFT) оприлюднило 40-хвилинний фільм під назвою “Зрозуміти закон про конкуренцію”. Цей фільм доповнює друковані керівні принципи конкурентного відомства за допомогою загального подання конкуренції в доступній та зрозумілій формі **.

Зазначені підходи взаємодоповнюють один одного, а тому при визначенні механізму реалізації адвокатування конкуренції доцільно їх комбінувати і системно підходити до даного питання. Узагальнюючи сказане, можна дати таке визначення механізму реалізації цього процесу. *Адвокатування конкуренції* – це інтерактивна система впровадження та популяризації знань щодо добросовісної конкуренції та формування проконкурентної культури.

Домінування механізму реалізації адвокатування конкуренції над іншими напрямками діяльності уряду підтверджується змістом Лісабонської стратегії. Згідно з цим документом, стратегічна мета розвитку Європейського Союзу полягає у підвищенні глобальної конкурентоспроможності країн-членів через

* UNCTAD, Guidelines for Implementing Competition Advocacy, Sofia Competition Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/meetings/en/Contribution/ccpb_SCF_AdvocacyGuidelines_en.pdf.

** Там же.

економічне оновлення та поліпшення в соціальній сфері й охороні навколишнього природного середовища. Отже, досягти відповідного рівня конкурентоспроможності держави передбачається за допомогою впливу не тільки на економічні чинники *. Тому вибір підходу до розгляду механізму адвокатування конкуренції, його ролі в державному управлінні є важливим етапом у процесі його оптимізації. І в багатьох країнах фінансування цих процесів відбувається на державному рівні.

Адвокатування конкуренції є однією з головних складових конкурентної політики. Зазначена проблематика потребує ґрунтовних наукових пошуків і має важливе практичне значення. Перспективи подальших досліджень у цій сфері пов'язані з вивченням основних напрямів адвокатування конкуренції в національній економіці.

Аналізуючи існуючі наукові підходи вітчизняної науки до визначення змісту механізму реалізації адвокатування конкуренції, виокремимо такі:

– Г. Філюк слушно зазначає, що “адвокатування конкуренції включає всі дії антимонопольних органів, не пов'язані з примусом до виконання правил у сфері антимонопольного законодавства, а спрямовані на формування у суспільстві конкурентної культури” [6, с. 39];

– В. Лагутін, І. Соколовська розглядають адвокатування конкуренції як набір видів діяльності конкурентних органів держави, спрямованих на зміцнення конкурентного середовища товарних ринків за допомогою використання механізмів, які прямо не належать до системи примусу щодо дотримання встановлених правил і орієнтовані, насамперед, на усвідомлення суб'єктами господарювання вигід конкуренції, у тому числі внаслідок впливу на інші державні організації [1].

Крім того, вітчизняні науковці наголошують, що рівень обізнаності бізнесу та громадськості щодо норм законодавства безпосередньо залежить від заходів, які вживаються з метою адвокатування конкуренції. Забезпечуючи зворотний зв'язок між суспільством і антимонопольними органами, адвокатування дозволяє зорієнтувати норми конкурентного законодавства на кінцевого споживача. По-перше, за допомогою адвокатування конкуренції здійснюється поінформування учасників ринку про зміст і значення норм антимонопольного законодавства. Це сприяє активному використанню конкурентного законодавства суб'єктами господарювання для захисту своїх прав. По-друге, за допомогою адвокатування конкуренції розповсюджується інформація про конкретні дії антимонопольних органів щодо правозастосування законодавства та конкретних санкцій, по відношенню до учасників ринку, які деякою мірою порушили закон.

На думку міжнародних експертів, адвокатування конкуренції для досягнення стратегічних цілей конкурентної політики є таким самим важливим, як і правозастосування **, оскільки одним з показників рівня ефективності адвокатування конкуренції є частка порушень антимонопольного законодавства. Так, якщо взяти до уваги тільки справи щодо зловживання домінуючим становищем і антиконкурентних угод, розрив з антимонопольними відомствами країн, які активно застосовують у своїй практиці концепцію адвокатування конкуренції, є досить значним (табл.).

* Report on Assessment of ICN Members' Requirements and Recommendations on Further ICN Work on Competition Advocacy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc362.pdf>.

** International competition network [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/>.

Кількість антимонопольних справ у найбільших юрисдикціях світу у 2014 р. *

Показники	Україна	США	ФРН	Велико-британія	Норвегія	Швейцарія	Євро-комісія	Чилі
Зловживання домінуючим становищем.....	2241	3	23	1	16	15	40	15
Антиконкурентні угоди (у тому числі картелі).....	445	90	14	0	6	1	4	17

* Складено автором за: Global Competition Review, Rating Enforcement. — 2015. — Vol. 18. — Iss. 6 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://globalcompetitionreview.com/>.

Враховуючи досвід як розвинутих країн, так і країн з перехідною економікою, запровадження в практику діяльності Антимонопольного комітету України механізмів та інструментів адвокатування конкуренції надасть конкурентному органу можливість посилити лібералізацію антимонопольного регулювання; підвищити значущість заходів, спрямованих на стимулювання правомірної поведінки учасників ринку; посилити роль застережливого стримання антиконкурентних дій порівняно із заходами антимонопольного реагування за фактом порушення; зменшити кількість порушень антимонопольного законодавства; мінімізувати необхідність жорсткого державного регулювання економічних процесів; знизити витрати на антимонопольне регулювання; підвищити рівень правової та конкурентної культури учасників ринку; побудувати діалог із суспільством з питань захисту конкуренції та обмеження монополістичної діяльності, підвищити рівень впливу АМК України на економічні процеси.

Так, протягом 2014 р. Комітет скоординував свою діяльність з 1582 органами державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю. Органами Комітету проведено 6958 заходів щодо обміну інформацією з державними органами, підготовлено 7 спільних наказів і здійснено 1495 інших заходів. Фахівці Комітету взяли участь у роботі 94 міжвідомчих органів та провели 1736 заходів щодо координації своєї діяльності з правоохоронними органами. Комітетом проведено 25 спільних перевірок монопольних утворень разом з іншими органами державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю, за результатами яких було виявлено 66 порушень законодавства про захист економічної конкуренції*.

Динаміка взаємодії АМКУ з державними органами щодо законопроектної та нормотворчої роботи у 2010–2014 рр. наведена на рисунку 2.

Про ефективність цих заходів свідчить здатність Антимонопольного комітету в межах законодавства впливати на розвиток економічної конкуренції. Наприклад, закритість тендерної інформації сприяла обмеженню конкуренції та здійсненню державних закупівель за завищеними цінами. У 2014 р. законодавчі зміни щодо здійснення державних закупівель в Україні стали першим кроком у розкритті інформації щодо учасників, пропозицій, переможців та умов зафіксованих контрактів з державних закупівель. Це дає можливість учасникам аналізувати умови здійснення державних закупівель і мати більшу впевненість, що вони проводяться чесно та прозоро. Ініціатива відкриття доступу до публічної інформації повинна стати прерогативою діяльності АМКУ, завданням якого є сприяння та поширення конкуренції**.

* Звіт Антимонопольного комітету України за 2014 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=110270&schema=main>.

** Там же.

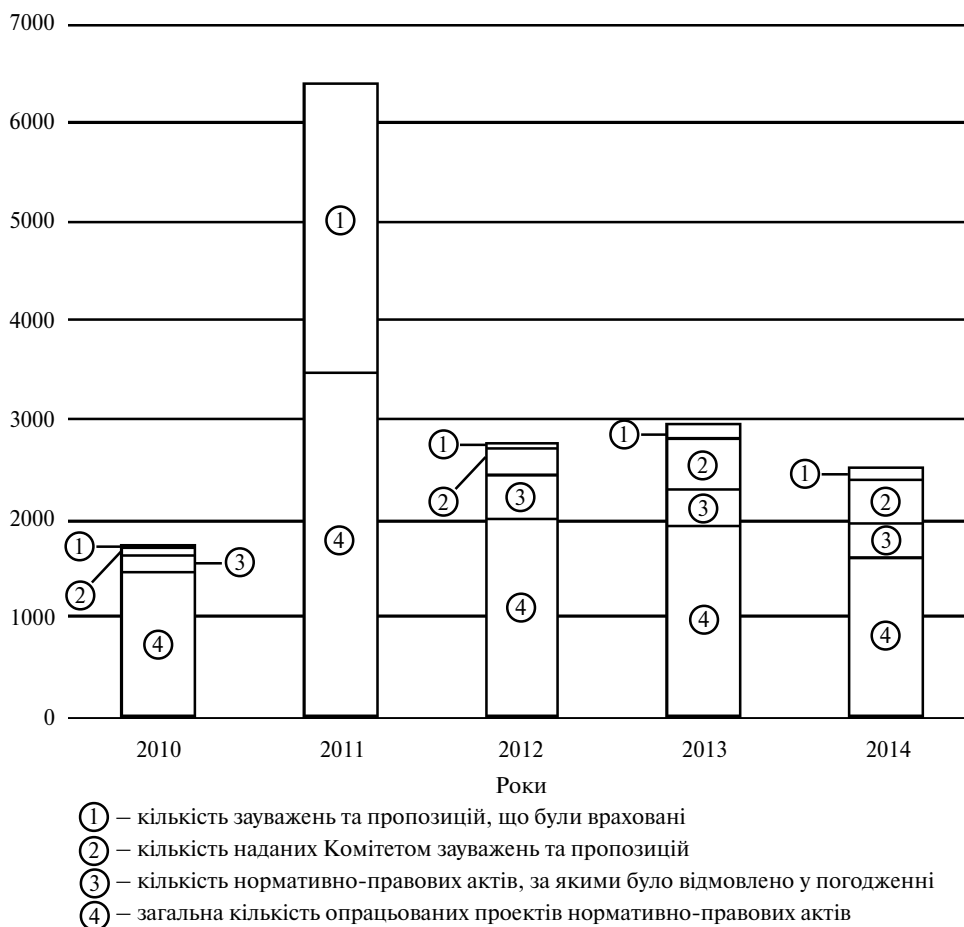

Рис. 2. Динаміка взаємодії АМКУ з державними органами влади та органами самоврядування щодо законопроектної та нормотворчої роботи у 2010–2014 рр.

Тут і далі побудовано автором за: Звіт Антимонопольного комітету України за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/89512>; Звіт Антимонопольного комітету України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/89514>; Звіт Антимонопольного комітету України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=95114&schema=main>; Звіт Антимонопольного комітету України за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=103172&schema=main>; Звіт Антимонопольного комітету України за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=110270&schema=main>.

Також варто відзначити, що у цей самий період до АМКУ надійшло 13120 звернень громадян, у тому числі й колективних, і кількість відмовлених запитів істотно скоротилася (рис. 3). Це свідчить про популяризацію добросовісної конкуренції та зворотний зв'язок з громадськістю.

Варто звернути увагу ще на одну стратегічну ціль формування конкурентної політики України, а саме – на формування конкурентної культури. Зауважимо, що дана проблематика сьогодні активно не вивчається вітчизняними науковцями, хоча й потребує обґрунтування. Зокрема, Г. Филук наголошує, що необхідність ґрунтовного дослідження питань формування конкурентної культури актуалізується в умовах глобалізації економіки [12].

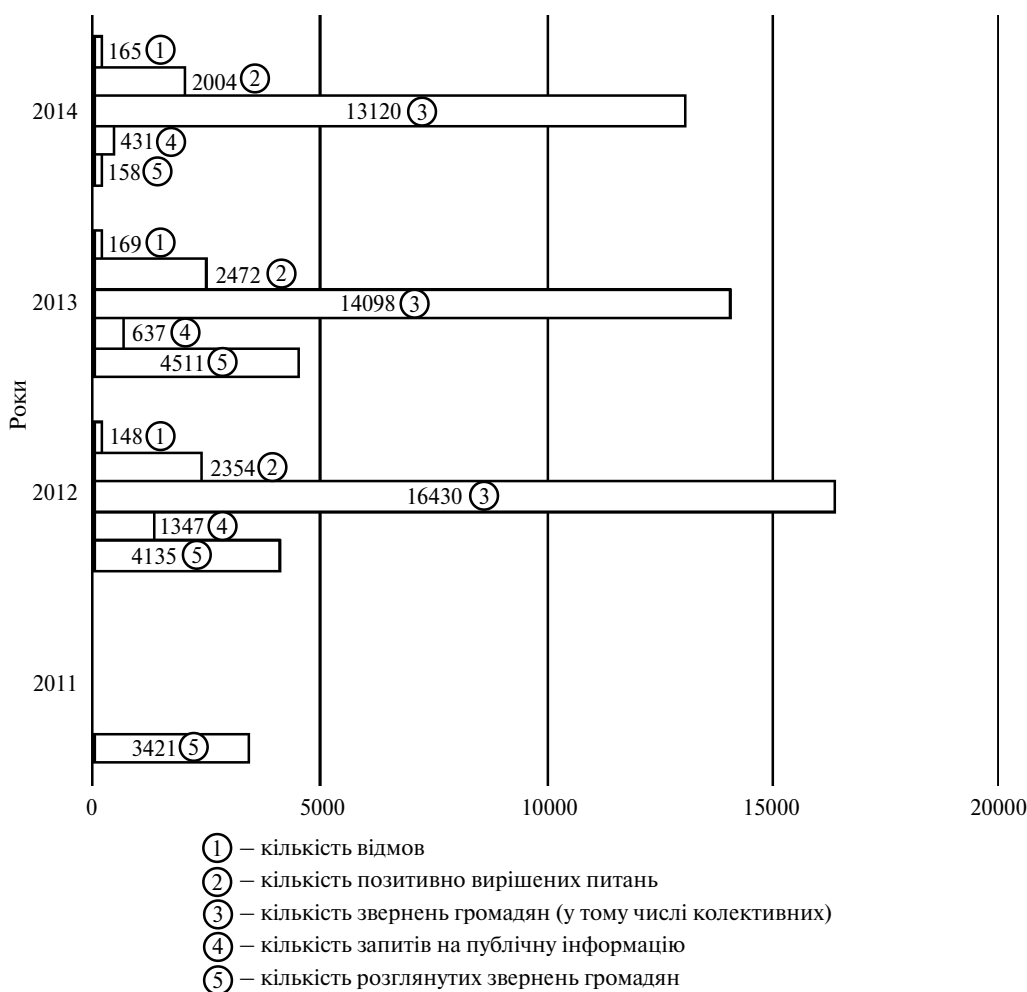

Рис. 3. Динаміка розглянутих АМКУ звернень громадян за 2010–2014 рр.

Термін “конкурентна культура”, на жаль, ще не дістав широкого використання у категоріальному апараті економічних, юридичних і навіть соціальних наук. Проте саме культура конкуренції формує та підтримує умови для розвитку добросовісної конкуренції на ринку, передбачає соціально активну поведінку суб’єктів господарювання, зумовлює правила підприємницької етики та цивілізовані взаємовідносини між учасниками ринку.

Висновки. Важливим чинником стимулювання розвитку національної економіки є створення ефективної системи конкурентних відносин, адаптованої до умов сьогодення. Новий напрям конкурентної політики – адвокатування конкуренції – являє собою складний багатовекторний комплекс заходів, який реалізується конкурентним відомством держави з метою підтримки, розвитку і захисту добросовісної конкуренції на ринку, формування культури конкуренції в державі, утвердження принципів чесної, прозорої конкурентної боротьби, забезпечення балансу приватних, суспільних і державних інтересів у господарській діяльності.

Список використаної літератури

1. Лагутін В.Д., Бакалінська О.О., Вертелева О.В. та ін. Конкуренція і конкурентна політика: категорії та поняття ; [за ред. В.Д. Лагутіна]. – К. : КНТЕУ, 2009. – 320 с.

-
-
2. *Борисенко З.М.* Конкурентна політика держави як фактор розвитку економіки України : моногр. – К. : Таксон, 2004. – 322 с.
 3. *Єлець О.П., Богдан Є.В.* Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_082.pdf.
 4. *Лагутін В.Д., Головка Л.С., Крегул Ю.І.* Антимонопольна діяльність. – К. : КНТЕУ, 2008. – 580 с.
 5. *Уманців Ю.М., Міняйло О.І.* Механізм економічної політики : навч. посіб. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. – 436 с.
 6. *Філюк Г.* Адвокатування конкуренції як складова конкурентної політики // Конкуренція: Вісник Антимонопольного комітету України. – 2011. – № 1. – С. 38–43.
 7. *Барр Р.* Политическая экономия ; [пер. с фр.]. – В 2 т. – М. : Международные отношения, 1995. – Т. 1. – 608 с.
 8. *Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р.* Экономика. – М. : Дело ЛТД, 1993. – 864 с.
 9. *Яворський Я.* Конкурентне законодавство Європейського Союзу // Право України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-prensa.com/article-1151.html>.
 10. *Данилишин Б.* Жан Тироль и монополия – уроки для Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://blogs.lb.ua/bogdan_danylysyn/287549_zhan_tirol_monopoliya-uroki.html.
 11. Advocacy and Competition policy // International Competition Network : Report prepared by the Advocacy Working Group. – ICN's Conference : Italy. – 2002. – 115 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc358.pdf>.
 12. *Філюк Г.* Конкурентна політика держави в умовах глобалізації // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – Серія : Економіка. – 2009. – № 109. – С. 44–47.

References

1. Lagutin V.D., Bakalins'ka O.O., Verteleva O.V. et al. Konkurentsya i Konkurentna Polityka: Kategorii ta Ponyattya, za red. V.D. Lagutina [Competition and Competition Policy: Categories and Notions], edited by V.D. Lagutin. Kyiv, Kyiv Nat. Univ. of Trade and Econ., 2009 [in Ukrainian].
2. Borysenko Z.M. *Konkurentna Polityka Derzhavy yak Faktor Rozvytku Ekonomiky Ukrainy* [State's Competition Policy as a Factor of Development of Ukraine's Economy]. Kyiv, Takson, 2004 [in Ukrainian].
3. Elets' O.P., Bogdan E.V. *Sutnist' konkurentsii ta konkurentospromozhnosti pidpryemstva* [The essences of competition and enterprise's competitiveness], available at: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_082.pdf [in Ukrainian].
4. Lagutin V.D., Golovko L.S., Kregul Yu.I. *Antymonopol'na Diyal'nist'* [Antimonopoly Activity]. Kyiv, KNUTE, 2008 [in Ukrainian].
5. Umantsiv Yu.M., Minyailo O.I. *Mekhanizm Ekonomichnoi Polityky* [Mechanism of the Economic Policy]. Ivano-Frankivs'k, Misto NV, 2010 [in Ukrainian].
6. Filyuk G. *Advokatuвання konkurentsii yak skladova konkurentnoi polityky* [Advocating the competition as a component of the competition policy]. *Konkur.: Visn.*

Antymonop. Komit. Ukrainy – Compet. Bull. of Antimonop. Committ. of Ukraine, 2011, No. 1, pp. 38–43 [in Ukrainian].

7. Barre R. *Politicheskaya Ekonomiya, v 2 t.* [Traité d'Économie Politique]. Moscow, Mezhdunar. Otnosh., 1995, Vol. 1 [in Russian].

8. Fischer S., Dornbusch R., Schmalensee R. *Ekonomika* [Economics]. Moscow, Delo, 1993 [in Russian].

9. Yavors'kyi Ya. *Konkurentne zakonodavstvo Evropeis'kogo Soyuzu, v: Pravo Ukrainy* [Competition legislation of the European Union, in: Ukraine's Right], available at: <http://www.info-prensa.com/article-1151.html> [in Ukrainian].

10. Danilishin B. *Zhan Tirol' i monopoliya – uroki dlya Ukrainy* [Jean Tirole and monopoly are lessons for Ukraine], available at: http://blogs.lb.ua/bogdan_danylysyn/287549_zhan_tirol_monopoliya-uroki.html [in Russian].

11. Advocacy and Competition policy. International Competition Network. Report prepared by the Advocacy Working Group. ICN's Conference, Italy, 2002, available at: <http://www.internationalcompetitionnetwork.org/uploads/library/doc358.pdf>.

12. Fylyuk G. *Konkurentna polityka derzhavy v umovakh globalizatsii* [State's competition policy under conditions of the globalization]. *Visn. Kyiv. Nats. Univ. im. T. Shevchenka. Ser. Econ. – Bull. of T. Shevchenko Kyiv Nat. Univ. Ser. Econ.*, 2009, No. 109, pp. 44–47 [in Ukrainian].